

Content and Citation Analysis of the Articles of the Scientific Quarterly of " Historical Studies of the Islamic World"

Amir Karimi¹ Kuroush Fathi,²

1.M.Sc. student of World History, Tabriz University and history teacher, Zanjan .Iran.

E-mail: amirkarimi1401@ms.tabrizu.ac.ir

2.Department of History, Farhangian University faculty member .Iran.

E-mail: k.fathi@cfu.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 2023-05-26

Revised : 2023-09-24

Accepted: 2023-09-28

Available online

1 July 2025

Keywords:

Citation analysis,
content analysis,
Islamic history
magazines,
research papers on
historical studies of the
Islamic world.

ABSTRACT

One of the main goals in the strategic planning of scientific journals is to review and analyze the scientific production of that journal. This review provides an opportunity for journal involvers and policy-makers to evaluate the journal's content and citation improvements and shortcomings, while also increasing the quality of its research activities. The scientific quarterly "Historical Studies of the Islamic World" is one of the important journals in the field of Islamic history, which publishes articles in the fields of Shiite history, the history of the Ahl al-Bayt (AS), the history of Islamic civilization, the history of Islam, and the history of Islamic Iran with a wide range of topics. The purpose of this study is to examine and analyze the content and citations of the articles in this quarterly journal. Research method is analytical, which was done using Excel and SPSS software .

The research findings show that in the 14 issues of this quarterly, from issue 11 to issue 24, 124 articles were published, 72 percent of which were written in groups and the rest individually. The total number of citations was 5478, with an average of 17.44 citations per article. On average, they had 2.71 external citations, 0.4 citations from websites, 31.48 citations from books, 23.3 citations from articles, and 0.9 citations from master's and doctoral theses. 89% of the authors of the articles were male and the rest were female. Also, 21.27 percent of the authors had faculty rank. Books ranked higher than other sources with 4,816 citations. Qualitative methods were more widely used with 100%, and Mohammad Ali Chalongar and Mohammad Reza Barani had the highest number of articles.

Cite this article: Karimi, Amir; fathi, kuroush (2025). Content and citation analysis of the articles of the quarterly

"Scientific Quarterly of Historical Studies of the Islamic World", *Historical Studies of the Islamic World* , 13(34), 50-81. <https://doi.org/10.22034/mte.2023.16017.1714>

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22034/mte.2023.16017.1714>

Publisher: Al-Mustafa International University.

تحلیل محتوایی و استنادی مقالات فصلنامه « مطالعات تاریخی جهان

اسلام »

امیر کریمی^۱ | کوروش فتحی^۲

۱. نویسنده مسؤول، کارشناسی ارشد تاریخ جهان، دانشگاه تبریز و دبیر تاریخ، زنجان، ایران.

رایانامه: Amirkarimizanjani1379@gmail.com

۲. استادیار گروه تاریخ، دانشگاه فرهنگیان، البرز ایران. رایانامه: emajidabayar97@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۷/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۰۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۱۰

کلیدواژه‌ها:

تحلیل استنادی،

تحلیل محتوایی،

مجلات تاریخ اسلام،

پژوهش نامه مطالعات تاریخی جهان اسلام.

یکی از اهداف اصلی در برنامه‌ریزی راهبردی مجلات علمی، بررسی و تحلیل تولیدات علمی آن مجله می‌باشد. این بررسی به متصدیان و سیاست‌گذاران مجله فرصتی می‌دهد تا ضمن ارزیابی پیشرفت‌ها و کاستی‌های محتوایی و استنادی مجله، کیفیت فعالیت‌های پژوهشی آن را ارتقاء دهند. فصلنامه علمی «مطالعات تاریخی جهان اسلام»، یکی از مجلات مورد تأیید وزارت علوم در حوزه تاریخ اسلام می‌باشد که مقالاتی را در حوزه‌ی تاریخ تشیع، تاریخ اهل‌بیت (ع)، تاریخ تمدن اسلامی، تاریخ اسلام و تاریخ ایران اسلامی با طیف گسترده موضوعی چاپ و منتشر می‌کند. هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوا و استنادهای مقالات این فصلنامه است. روش تحقیق، تحلیل محتوایی و استنادی که با استفاده از نرم‌افزارهای اکسل صورت گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در ۱۴ شماره این فصلنامه از شماره ۱۱ تا شماره ۲۴، تعداد ۱۲۴ مقاله منتشر شده است که ۷۲ درصد از مقالات به‌صورت مشترک و مابقی به‌صورت انفرادی تألیف شدند، تعداد تمامی استنادات ۵۴۷۸ و به‌طور میانگین برای هر مقاله ۴۴/۱۷ استناد بود. به‌طور میانگین ۲/۷۱ استناد خارجی، ۰/۴ استناد از سایت، ۳۱/۴۸ استناد از کتاب، ۳/۲۳ استناد از مقاله و ۰/۹ استناد از پایان‌نامه‌های ارشد و دکتری داشتند. ۸۰ درصد از نویسندگان مقالات مرد و بقیه درصد زن بودند. همچنین ۲۷ درصد از نویسندگان دارای رتبه‌ی هیئت علمی بودند. کتاب‌ها با ۴۸۱۶ استناد بالاتر از سایر منابع قرار گرفته‌اند. روش‌های کیفی در میان روش‌های تحقیق با ۱۰۰ درصد کاربرد بیشتری داشتند و در نهایت پیشنهادهایی ارائه شدند.

استناد: کریمی، امیر و فتحی، کوروش (۱۴۰۴). تحلیل محتوایی و استنادی مقالات فصلنامه «فصلنامه علمی مطالعات تاریخی جهان اسلام». مطالعات

تاریخی جهان اسلام، ۱۳ (۳۴)، ۸۱-۵۰. <https://doi.org/10.22034/mte.2023.16017.1714.50-81>

© نویسندگان.

ناشر: جامعه المصطفی (ص) العالمیه.

مقدمه

علم تاریخ را نمی‌توان از تطور و بسط فرهنگ عمومی جامعه جدا کرد. پیشرفت و تطور علم تاریخ مرحله-ای از تطور و پیشرفت فرهنگ و تحول فرهنگ هم محصول عوامل متعددی است که عمدتاً با برآمدن حکومت‌ها و روابط سیاسی یا نظامی حکومتی با حکومت‌های دیگر با فرهنگ‌ها و نهادهای سیاسی و نظامی شکل می‌گیرد و بدین ترتیب، عناصر اولیه تمدن آن گسترش می‌یابد (تقفی، ۱۹۹۶: ۷).

اگرچه محققانی مانند روزنتال^۱ معتقدند که تاریخ در جوامع اسلامی علم مشخصی نبود و در طبقه‌بندی علوم هیچ جای معینی نداشت (Rosenthal, 1968: 52). اما تاریخ و تاریخ‌نگاری برخلاف این ادعا بسیار موردتوجه اسلام و مسلمانان بود. ظهور اسلام و نزول قرآن کریم تحولی ژرف در اندیشه و ذهنیت عرب مسلمان ایجاد کرد. نقل داستان‌های قرآن و اخبار گذشتگان و اهمیتی که قرآن شریف به اخبار گذشتگان می‌داد و معلومات ارزنده‌ای از تمدن‌های گذشته و انبیای سلف عرضه می‌کرد، تاریخ را به‌عنوان موضوعی واقعی و جدی مطرح نمود. علاوه بر آن، وجود حضرت رسول (ص)، هجرت و پیروزی‌های ایشان در غزوات، سرایا، موجب شد که مسلمانان این حادثه عظیم اجتماعی و تاریخی را تدوین نمایند. با این هدف زندگی آن حضرت را به‌عنوان یک «اسوه» در فراروی زندگی خود قرار دهند؛ کتاب‌های سیر و مغازی از همین ضرورت حاصل آمد. این مطلب نقطه عطفی در روند عمومی فرهنگ و تاریخ‌نگاری مسلمانان بود (تقفی، ۱۹۹۶: ۱۰). در حقیقت منشأ اصلی تاریخ‌نگاری اسلامی و مهم‌ترین عامل الهام‌بخش مورخان برای تحقیق و تدوین تاریخ، قرآن و سنت و زندگی پیامبر (ص) بود که شعور تاریخی آنان را برمی‌انگیخت و مورخ را وادی داشت تا راه‌های تعلیل تاریخ را از آموزه‌های اسلام فراگیرد. اسلام به تاریخ چنان نگرسته است که گویی پدیده‌های تاریخی و اعمال و اندیشه‌های بشر در طول تاریخ بر یک بستر می‌لغزد. این اعمال و اندیشه‌ها همان‌طور که از گذشته برآمده و با آن گره‌خورده، به آینده نیز پیوسته است؛ بنابراین تاریخ گذشته، جهات حرکت تاریخ آینده را مشخص می‌کند. سیر تاریخی تاریخ‌نگاری در تمدن اسلامی و ایرانی از این جریان تأثیر گرفت و به حرکت مستمر خود ادامه داد.

از قرن چهارم هجری مورخان اسلامی تلاش‌های عمده‌ای برای علمی شدن تاریخ و تاریخ‌نگاری انجام دادند. مسعودی علم تاریخ را مخصوص عالمان و حکیمان معرفی می‌کند و تلاش خود برای ثبت حوادث گذشته را این می‌شمارد که «از جهان یادگاری پسندیده و دانشی منظم و کهن بجا ماند» (مسعودی، ۱۳۸۸: ۳/۱). یعقوبی ارزش تاریخ‌نگاری را در گردآوری

۱) Franz Rosenthal

جامع‌ترین گفتارها و روایات می‌دانست (یعقوبی، ۱۳۷۴: ۳۵۵/۱). البته در دوران تکوین تاریخ‌نگاری ایرانی - اسلامی آن گونه که پارتتر^۱ نشان می‌دهد مورخی وجود نداشت که حرفه تخصصی‌اش تاریخ‌نگاری باشد بلکه غالباً در یک یا چند زمینه شغلی و حرفه‌ای مشغول بودند و کسانی که تاریخ می‌نوشتند از قشرها و طبقات مختلف بودند، از جمله قشرها و طبقات مختلف بودند. هریک از این افراد ملاحظات و روش‌های حرفه خود را در کار تاریخ‌نویسی دخالت می‌دادند (میثمی، ۱۳۹۱: ۱۷-۱۸)؛ بنابراین در بررسی روش و بینش مورخان باید این زمینه‌ها را واکاوی کرد و همچنین به زمینه‌های تربیتی و عوامل محیطی، اجتماعی و سیاسی مؤثر در شکل‌گیری منظومه فکری و رفتاری مورخان توجه داشت، مثلاً کاتبان، دبیران و وزیران که در کار نگارش تاریخ بودند را تقریباً می‌توان دارای «زمینه‌های تربیتی مشترک، رویکردهای سبک‌شناسانه مشخص و ملاحظات سیاسی خاص» (همان: ۱۸) دانست که این عوامل در تولیدات علمی و روایات و استدالات آنان مؤثر بود. ابن مسکویه که سال‌ها در دیوان خاندان آل بویه خدمت کرده بود تاریخ و تاریخ‌نویسی را به جهت فواید عملی خاص آن در «تجربت اندوزی» بیشتر در خدمت حاکمان، وزیران و امیران می‌شمرد (ابن مسکویه، ۱۳۷۶: ۳۰-۳۱).

یکی دیگر از مواردی که در سنجش کار مورخان و آثار تاریخی آنان باید مورد جستجو قرار داد؛ منابع، مراجع و استنادات آنان است که از گذشته تا به امروز در ارزیابی کار مورخان موردتوجه بوده است و عیار مورخ در خصوص عدالت، حقیقت‌جوئی، استحکام عقلی و نقلی روایاتشان و اعتبار سنجی آثارشان مشخص می‌شود. بی‌هیچ‌به‌وضوح مبنای گردآوری اخبار و معیار صحت آن را راست‌گویی گوینده و گواهی دادن خرد بر درستی آن می‌داند و می‌گوید: «اخبار گذشته را دو قسم گویند و آن را سه دیگر شناسند یا از کسی بیایند شنید و یا از کتابی بیایند خواند» (بی‌هیچ، ۱۳۸۱: ۱۸/۱). همچنین ابن خلدون در بهره‌گیری از منابع و مستدرکات تأکید ویژه دارد: «برای آنکه جوینده آن را در پیروی از این تجارب و در احوال دین و دنیا فایده تمام نصیب گردد وی به منابع متعدد و دانش‌های گوناگونی نیازمند است و هم باید وی را حسن نظر و پافشاری و تثبیت خاصی باشد (در صحت سند و چگونگی روات) که هر دو وقتی دست‌به‌هم داد او را به حقیقت رهبری کند و از لغزش‌ها و خطاها برهاند» (ابن خلدون، ۱۳۸۲: ۱۳/۱). باین‌حال برخی از مورخان توجهی به چنین اصولی در تاریخ‌نگاری نداشتند. طبری به‌عنوان یکی از مورخان متقدم در تاریخ‌نگاری اسلامی همواره از جهت منابع و مستندات موردانتقاد بوده است، چنانکه برخی محققان روایات او

^۱) Nancy Partner

را برگرفته از اسرائیلیات (عاملی، ۱۳۶۸: ۴۵)؛ یا از منابع مجهول الهویه، دروغین و مجعول (امینی، ۱۳۹۱: ۳۲۷-۳۲۸/۸) گفته‌اند. مسعودی یکی از منابع و استنادات خود را مراجعه و مذاکره با عالمان هر منطقه‌ای که خواسته در مورد آن بنویسد، بیان می‌کند (مسعودی: ۴/۱). او راه وصول به این افراد را در سیروسفر در بلاد و تحقیق در جامعه و طبایع و احوال اقوام و مذاهب و نزاهات می‌داند (مسعودی، ۱۳۶۵: ۱-۳). بخشی از منابع یعقوبی نیز برگرفته از منابع غیر مکتوب و شفاهی است (بیات و دهقان پور، ۱۳۹۰: ۲۰).

در دهه اخیر شاهد افزایش تولیدات علمی از سوی پژوهشگران و محققان در سطوح مختلف علمی و تخصصی تاریخ اسلام هستیم و مجالات علمی یکی از مهم‌ترین مراجع انعکاس‌دهنده این تولیدات و دستاوردهای ما باشند. با سیری در نشریات تاریخ اسلام همچون: فصلنامه مطالعات تاریخ اسلام، پژوهش‌نامه تاریخ اسلام، تاریخ اسلام در آینه پژوهش، تاریخ و فرهنگ، پژوهشنامه تاریخ تمدن اسلامی، تاریخ اسلام در آینه اندیشه، تاریخ‌نامه اسلام مطالعات تاریخی امت اسلامی می‌توان پی برد که مجالات علمی گرایش‌های تاریخ جهان اسلام با دو کارکرد علمی و اجتماعی یعنی تولید علمی و ایجاد ارتباط علمی شکل می‌گیرند و در این میان به سبب این کارکردها نیاز است تا با شیوه‌ها و ابزارهای علمی و به صورت مستمر فعالیت‌های علمی و پژوهشی خود را ارزیابی نماید. در این راستا، ارزیابی علمی با روش تحلیل محتوایی و استنادی از شیوه‌های مهم در این زمینه است. چراکه نتایج حاصل از آن به‌دوراز تعصبات و اعمال نظرات شخصی بوده و امکان و صول تحلیلی جامع با دقت بالا جهت سیاست‌گذاری آینده مجله را فراهم آورد. درواقع بدون تحلیل مقالات این مجلات، انتشار بدون توقف و پی‌درپی و بدون جهت، شکاف‌ها و خلأهای پژوهشی ایجاد می‌کنند که در آن وضعیت تمامی جوانب علمی و تاریخی مسائل تاریخ اسلام یا بی‌جواب می‌مانند یا به‌اندازه کافی موردتوجه قرار نمی‌گیرند.

حال در میان نشریات تاریخ اسلام، نشریه علمی تاریخی جهان اسلام دارای اهمیت ویژه‌ای است. برای آشنایی بیشتر با جایگاه این نشریه باید خاطر نشان نمود که نشریه «مطالعات تاریخی جهان اسلام» بر اساس آیین‌نامه جدید نشریات علمی وزارت علوم مصوب ۱۳۹۸ موفق به کسب رتبه «ب» شده است. این مجله تابع قوانین کمیته اخلاق در انتشار^۱ بوده و از آیین‌نامه اجرایی قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در آثار علمی پیروی می‌نماید. همچنین در پایگاه‌های استنادی مختلف نمایه شده است (سایت نشریه مطالعات تاریخ جهان اسلام، ۲۰۲۳).

۱. COPE

اهداف

نشریه

نشریه

مطالعات

تاریخی

جهان

اسلام

۱- ارتقاء جایگاه و تعمیق مطالعات تاریخ اسلام به ویژه در خصوص مسائل بنیادین کشورهای مسلمان

۲- بهره وری بهینه از ظرفیت های ویژه فراملیتی جامعه المصطفی (ص) در گسترش مطالعات تاریخی در سرتاسر جهان

۳- نهادینه سازی مطالعات بین المللی تاریخی

۴- دستیابی به مرجعیت تاریخی به ویژه در عرصه های مطالعات تاریخی بین المللی

۵- ارتقای دانش تاریخ به عنوان یک دانش روشمند

۶- هدفمند و قدرتمند به ویژه در عرصه مطالعات تاریخی فراملیتی

۷- تقویت مطالعات تاریخی فرامرکزی (مرکز جهان اسلام)

۸- تقویت مطالعات تاریخی معاصر به ویژه در عرصه های تاریخ تشیع، تاریخ اهل بیت (ع)، تاریخ تمدن اسلامی و تاریخ اسلام

شکل ۱. اهداف و چشم اندازهای مجله (سایت نشریه مطالعات تاریخی جهان اسلام، ۲۰۲۳)
ازجمله دلایل اهمیت این مجله می توان به وابستگی به جامعه المصطفی (ص) که گستره جهانی دارد و نهادی نوین با رویکردهای جدیدی است به همراه گستره موضوع مقالات، گستره فراملیتی نویسندگان، استفاده از ظرفیت های دانش پژوهان فراملیتی اشاره نمود.

پیشینه پژوهش

محمدی استانی و اصغر پور مهربانی (۱۳۹۰) در تحلیل استنادی ۱۳۵ مقاله از مقالات فصلنامه روش شناسی علوم انسانی، به این نتیجه رسیدند که پر استنادترین نویسنده و مترجم به ترتیب علی پایا و عبدالکریم سروش با ۲۲ و ۲۵ استناد، پر استنادترین کتاب فارسی و لاتین، تبیین در علوم اجتماعی و The structure of scientific revolutions با ۱۳ و ۱۰ استناد بود. پر استنادترین مجله فارسی و انگلیسی، فصلنامه روش شناسی علوم انسانی و Philosophy of science با ۳۰ و ۱۳ استناد و میانگین نیم عمر منابع فارسی ۹ سال و ۶ ماه و منابع لاتین ۱۶ سال و ۱۱ ماه بوده است.

زارعی و دیگران (۱۳۹۴) در تحلیل استنادی و محتوایی مقالات فصلنامه مطالعات ملی، نشان دادند که افزون بر نیمی از مقالات (۴۱/۵۰٪)، موضوع «هویت ملی» را مورد بحث و بررسی قرار داده اند. کتاب ها با ۶۸۲۰ استناد و مقالات نشریات با ۲۲۳۴ استناد بالاتر از سایر منابع قرار گرفتند. پر استنادترین نویسنده و مترجم به ترتیب «آنتونی گیدنز» با ۸۲ و «محسن ثلاثی» با ۵۱ استناد است. پر استنادترین کتاب فارسی و لاتین، «تجدد و تشخص» و Social Identity به ترتیب با ۳۱ و ۹

استناد و پر استنادترین مجلات فارسی و انگلیسی، نشریه «مطالعات ملی» و Journal of Personality and Social Psychology به ترتیب با ۳۴۵ و ۱۱ استناد بودند.

محمدی و همکارانش (۱۳۹۴) در پژوهشی با هدف تحلیل محتوای مقالات فصلنامه پژوهش‌های فلسفی - کلامی نشان دادند که از نظر رتبه‌های علمی ۳۵ درصد آثار توسط استادیاران و ۱۰ درصد توسط دانشیاران نوشته شدند. بررسی وابستگی سازمانی نویسندگان نشان داد که ۱۱۲ اثر (۱/۲۸ درصد) توسط محققان دانشگاه قم نوشته شدند. از نظر موضوعی، ۶/۲۵ درصد آثار در حوزه فلسفه اسلامی، ۸/۱۹ درصد در حوزه فلسفه غرب ۷ درصد در حوزه کلام جدید بوده است.

همچنین به چند تحقیق دیگر برای مقایسه یافته اشاره می‌شود. بهنیاfer و دیگران (۱۳۹۵) در تحلیل رفتار استنادی نویسندگان مقالات فصلنامه حکمت و فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی (ره) خاطرنشان کردند که ده فقره تحلیل کیفی در حوزه‌هایی مانند نوآوری، علم سنجی و اخلاق پژوهش عرضه کردند. «چند نویسندگی» و نسبت آن با نوآوری، سهم ناچیز تولیدات بومی در تولیدات جهانی این حوزه، گرایش زبانی مآخذ مقالات و نیز نسبت خوداستنادی نویسنده و خوداستنادی مجله و نیز دلالت‌های قابل استخراج درباره «کار جمعی» در حوزه‌های نظری‌تر علوم انسانی، از جمله محورهای بودند که مدلول آن‌ها در پژوهش و در ارتباط با تحلیل استنادی انجام شده در حوزه فلسفه به‌عنوان یکی از حوزه‌های اصلی علوم انسانی در ایران مورد توجه قرار گرفته‌اند.

تحقیق حاجی پور و همکارانش (۱۳۹۵) در بررسی و ارزیابی شکلی و محتوایی مقالات مرتبط با حوزه مدیریت راهبردی نشان داد مؤلفین با رتبه علمی استادیار بیشترین تعداد از نویسندگان را به خود اختصاص داده‌اند. بررسی روش‌های پژوهشی نیز نشان داد مقالات توصیفی-کاربردی، روش تحقیق آمیخته و ابزار پرسشنامه از فن‌های پر استقبال پژوهشگران این حوزه بوده و سطح تحلیل نیز نشان می‌دهد موضوعات متناسب با مدیریت راهبردی، بیشتر در سطح تحلیل افراد و مدیران ارشد بوده است.

در این میان باید خاطرنشان نمود که تحقیق حاضر به‌نوعی در تداوم پژوهش الله اکبری و عابدی (۱۳۹۵) صورت گرفته است. آن‌ها در تحلیل استنادی فصلنامه مطالعات تاریخی جهان اسلام، به این نتیجه رسیدند که اکثریت مقالات توسط نویسندگان مرد نوشته شده است و استادیاران بیشترین میزان مشارکت را داشتند. جامعه المصطفی (ص) العالمیه با فراوانی ۲۵ درصد، دانشگاه اصفهان و دانشگاه تهران بیشترین میزان هم‌کاری را با این نشریه داشته‌اند.

نتایج موضوعی به‌دست آمده آخوندی (۱۳۹۸) با بررسی و ارزیابی شکلی و محتوایی مقالات

مجله راهبرد نشان می‌دهد که مقالات در ۱۱ حوزه اصلی و ۴۰ موضوع جزء، قابل دسته‌بندی هستند که از این میان، موضوع علوم سیاسی با ۱۷ درصد، بیشترین مباحث مورد استفاده در این مقالات بوده‌اند. همچنین بررسی مؤلفان مقاله‌ها نیز نشان می‌دهد مؤلفان با رتبه علمی دکتری، دانشجوی دکتری و همچنین استادیار بیشترین تعداد از نویسندگان را به خود اختصاص داده‌اند. بررسی روش‌های پژوهشی نیز نشان داد مقالات توصیفی - تحلیلی، روش تحقیق مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی منابع و همچنین ابزار بررسی اسناد و تحلیل محتوا از فن‌های پر استقبال پژوهشگران این حوزه بوده است.

نهادی (۱۳۹۹) در تحقیق با هدف شناسایی شکاف پژوهش‌ها و مطالعات به مطالعه مقالات منتشرشده در نشریات علمی تا شهریور ۱۳۹۸، پرداخته است. وی نشان داد واژه «دفاع مقدس» در مطالعات ادبی بیشتر است. «جنگ ایران و عراق» نیز در تاریخ دفاع مقدس و علوم سیاسی پرکاربردتر از دو واژه دیگر اما تفاوت آن چشمگیر نیست. در حوزه‌های دیگر نیز کاربرد واژگان سه‌گانه در دفاع مقدس کم‌وبیش یکسان است.

در میان مقالات خارجی نیز تحقیق تاشکلن و آکچا^۱ (۲۰۱۶) با هدف ارائه ویژگی‌های کتاب‌سنجی نشریه «مرور تاریخی آمریکا» به این نتایج رسیدند که این مجله از سال ۱۸۹۵ پژوهشگران را از سراسر جهان گرد هم آورده است و دارای ویژگی‌های متفاوت در مقایسه با مشارکت‌های سنتی سایر مجلات در زمینه تاریخ و تقریباً سه‌چهارم استنادهای آن، از ۶۷ دسته مختلف، توسط مقالات گردآوری شده است که نشان‌دهنده این است که «مرور تاریخی آمریکا» دارای درجه افزایش همگرایی با سایر رشته‌ها است. این مجله به‌طور فزاینده‌ای متنوع شده است و در نتیجه دیگر ویژگی‌های اصلی رشته تاریخ را منعکس نمی‌کند.

لاتوک‌سینا^۲ (۲۰۲۳) در تحلیل مقالات مطالعات اسلامی، ۹۴۸ مقاله دانشگاهی مرتبط با مطالعات اسلامی را پس از چند مرحله پاکسازی و آماده‌سازی داده‌ها از اسکوپوس بازیابی کرد و با کمک بسته آر^۳ به تجزیه و تحلیل عملکرد شامل پنج دسته پرداخت (تولید علمی سالانه، مرتبط‌ترین منابع، سازنده‌ترین نویسندگان، انتشارات بیشترین استناد و مرتبط‌ترین کلمات کلیدی). نقشه‌برداری علمی آن‌ها شامل تجزیه و تحلیل همکاری کشورها و تحلیل موضوعی بود و تجزیه و تحلیل موضوعی خود را با تقسیم کل مجموعه داده کتابشناختی برجسته کردند. برای

1. Taşkın & Akça

2. Latuconsina

3. R

نمونه نویسندگان مقالات با کشورهای آسیایی و اروپایی که بیشترین ارتباط را با قاره آمریکا دارند و سپس با بریتانیا نیز فعالیت کرده‌اند همچنین ازجمله دلایل آن دانشگاه‌هایی مانند هاروارد، پرینستون، آکسفورد و کمبریج شناسایی شدند.

در یکی از جدیدترین مقالات این حوزه درباره مجله انجمن تاریخی دانشگاه مالایا، کوالالامپور، آکگون و مریکان^۱ (۲۰۲۳)، نشان داده است که ۱۰۰ مقاله، ۱۰ بررسی کتاب و ۱ شعر در مجموع ۱۰ شماره مجله بین سال‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۶۹ منتشر شده است. تعداد زیادی از مقالات مرتبط با تاریخ هستند و بقیه مربوط به روابط بین‌الملل (IR)، سیاست و باستان‌شناسی است. این مجله اولویت را به مطالعات تاریخی در مورد مالزی داد و تاریخ سیاسی و تاریخ‌نگاری حوزه‌های پژوهشی غالب در میان مورخان و دانشجویان تاریخ در دهه ۱۹۶۰ است. تعداد مقالات انگلیسی در مجله از مقالات مالایی بیشتر است و همه مقالات توسط یک نویسنده نوشته شده است.

در نتیجه انجام پژوهش‌های علم‌سنجی و تحلیل اسنادی می‌تواند گامی هرچند کوچک در جهت کمک به محققان برای دسترسی به اطلاعات و کشف مسیرهای جدید علمی باشد. لذا پژوهش حاضر باهدف تحلیل محتوایی و استنادی مقالات فصلنامه علمی مطالعات تاریخی جهان اسلام و پاسخ به این سؤالات است:

۱. میزان استنادهای مقالات و میانگین استنادها به ازای هر مقاله و خود استنادی^۲ در آن‌ها

چقدر است؟

۲. وضعیت تعداد نویسندگان، جنسیت، ارائه‌ی مشترک و یا فردی و رتبه‌ی علمی چگونه است؟

۳. موضوعات موردبررسی و روش‌های پژوهش در این فصلنامه کدام‌اند؟

۴. کدام دوره‌های تاریخی و کدام موضوعات تاریخی بیشتر موردتوجه بودند؟

۵. کدام مناطق و سرزمین‌های تاریخی بیشتر موردتوجه بودند؟

فرض پژوهشگران بر این موارد استوار است که احتمالاً تعداد منابع دست اول دارای تعدد بیشتری نسبت به منابع دست دوم باشند، وضعیت استنادی مقالات در حد مطلوبی گزارش شود و از وضعیت موضوعی، متنوعی برخوردار باشد.

1. Akgun & Merican

2. self-citation

روش‌شناسی

در پژوهش حاضر از روش تحلیل محتوایی برای کشف معنا و مفاهیم مطرح‌شده در مقالات و روش تحلیل استنادی به‌عنوان روشی برای آزمون و ارائه فراوانی‌ها، الگوها و نمودارهای مرتبط با مراجع موجود در اسناد و مقاله‌ها می‌باشد، استفاده شده است. از ویژگی‌های مهم روش تحقیق تحلیل استنادی توصیف پدیده‌های عینی، داشتن نظریه، دلالت بر روابط میان پدیده‌ها و استفاده از ابزار برخوردار است. یکی از راه‌های تشخیص جایگاه یک مقاله، استناد علمی به آن است که مهم‌ترین معیار برای ارزیابی یک اثر علمی، میزان استناد به آن است. در تحلیل استنادی که بخشی از مطالعات کتاب‌سنجی است، ارتباط میان مدارک ارجاعی و منبع استناد با داده‌های کمی سنجیده می‌شود. در حقیقت نتایج این سنجش در جایگاه علمی و پژوهشی مجله نقش اساسی دارد. در کنار تحلیل استنادی، تحلیل محتوایی نیز به تحلیل محتوای موجود در میان مقالات و ارتباط آن با موضوع اصلی مجله می‌پردازد.

جامعه پژوهشی این پژوهش ۱۴ شماره‌ی چاپ‌شده فصلنامه علمی مطالعات تاریخی جهان اسلام از زمانی که نشریه به رده علمی ترویجی ارتقا یافت (اگرچه این نشریه در چند شماره آخر به مرتبه علمی پژوهشی نائل آمده است)، یعنی شماره ۱۱ تا شماره ۲۴ است و نمونه آماری این پژوهش شامل ۱۲۴ مقاله چاپ‌شده در این شماره‌ها بود؛ بنابراین دلیل وجود گپ میان این پژوهش و پژوهش اله اکبری و عابدی (۱۳۹۵) در این عمر نهفته است که این مقاله از زمان ارتقا این نشریه مورد تحلیل قرار گرفته است. واحد تحلیل این پژوهش موضوعات مربوطه چک‌لیست‌های ۲۲ سؤالی این پژوهش در مقالات فصلنامه بود. روش اجرا این پژوهش، با مراجعه به عناوین و محتویات و استنادات مقالات، اطلاعات موردنیاز (در خصوص جنسیت، وضعیت شغلی، مدرک تحصیلی، وابستگی سازمانی، گرایش موضوعی و...) جمع‌آوری شد. داده‌ها با به‌کارگیری ابزارهای گردآوری و با استفاده از آمار توصیفی نظیر دسته‌بندی داده‌ها برحسب توزیع فراوانی و درصد فراوانی با استفاده از نرم‌افزار اکسل^۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

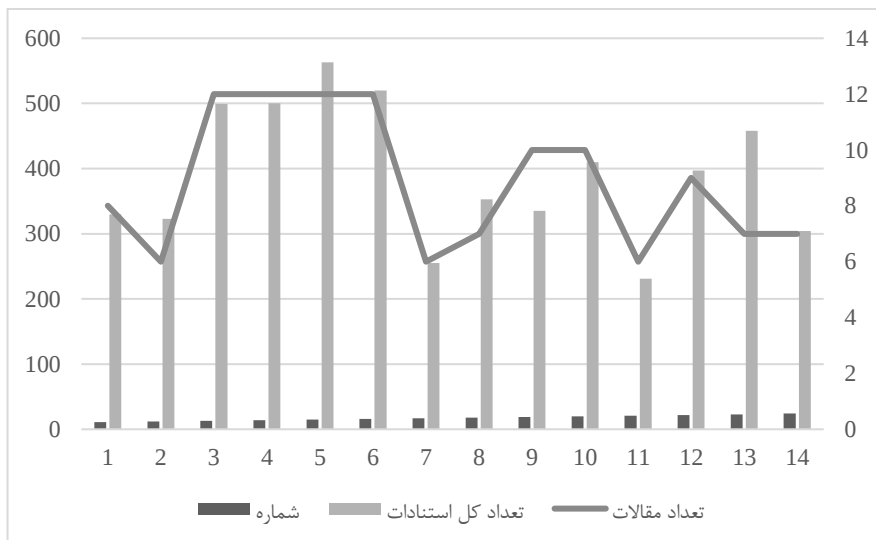
یافته‌ها

در این بخش از مقاله یافته‌های پژوهش به تفکیک و بر اساس سؤالات پژوهش ارائه‌شده است.

۱. Excel

جدول ۱. استنادات مقالات و میانگین استنادات به ازای هر مقاله و شماره

استنادات هر شماره				
ردیف	شماره	تعداد کل استنادات	میانگین استنادات	تعداد مقالات
۱	۱۱	۳۳۰	۴۱/۲۵	۸
۲	۱۲	۳۲۳	۵۳/۸۳	۶
۳	۱۳	۴۹۹	۴۱/۵۸/	۱۲
۴	۱۴	۵۰۰	۴۱/۶۶	۱۲
۵	۱۵	۵۶۳	۴۶/۹۱	۱۲
۶	۱۶	۵۲۰	۴۳/۳۳	۱۲
۷	۱۷	۲۵۵	۴۲/۵	۶
۸	۱۸	۳۵۳	۵۰/۴۲	۷
۹	۱۹	۳۳۵	۳۳/۵	۱۰
۱۰	۲۰	۴۱۰	۴۱	۱۰
۱۱	۲۱	۲۳۱	۳۸/۵	۶
۱۲	۲۲	۳۹۷	۴۴/۱۱	۹
۱۳	۲۳	۴۵۸	۶۵/۴۲	۷
۱۴	۲۴	۳۰۴	۴۳/۴۲	۷
مجموع	۱۹	۵۴۷۸	۴۴/۱۷	۱۲۴

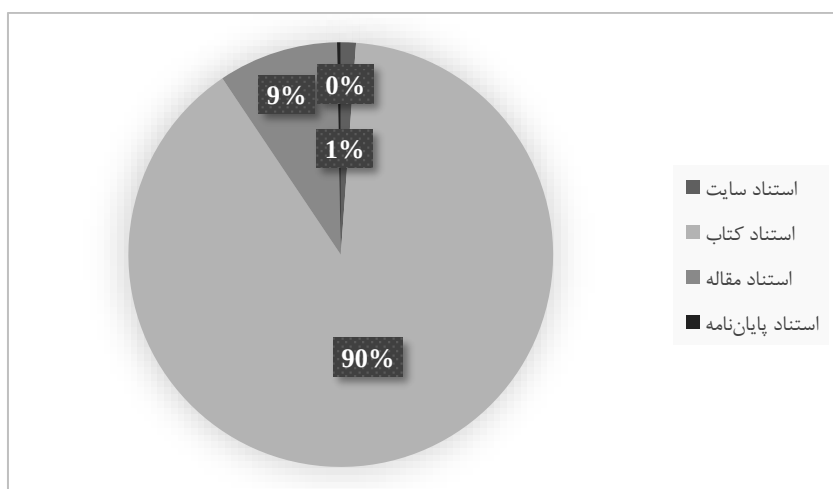

شکل شماره ۱.

روش شمارش استنادات، استفاده از چک لیست‌های مذکور در روش‌شناسی این پژوهش می‌باشد. با توجه به جدول شماره ۱، تعداد تمامی استنادات مجله در شماره‌های مذکور ۵۴۷۸ استناد و به‌طور میانگین برای هر مقاله حدود ۴۴/۱۷ استناد می‌باشد. شماره ۵ این نشریه در عین حال که ۱۲ مقاله را شامل می‌شود با ۵۶۳ استناد و شماره ۸ با میانگین ۵۰/۴۲ استناد به ازای هر مقاله از این حیث برتری دارد. بر این اساس که استناد به منابع بیشتر و متنوع‌تر بر غنای کار پژوهشگران می‌افزاید و همچنین تعدد و کثرت منابع تاریخی در جهان اسلام استناد به حدود ۴۴ منبع در هر مقاله مناسب و کافی ارزیابی می‌شود. همچنین ۲۸ مورد خوداستنادی مشاهده شد که درصد کمی از این مورد در مقالات اتفاق افتاده است.

جدول ۲. میزان استفاده از منابع اطلاعاتی

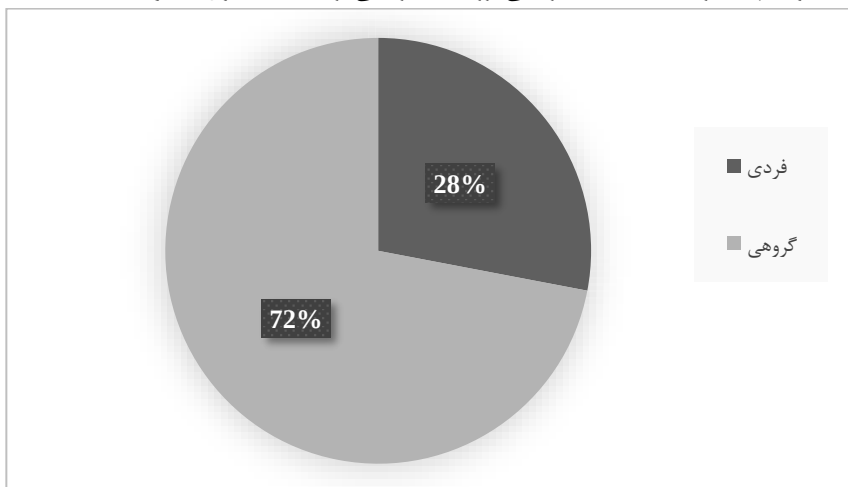
درصد	مجموع	میانگین	
۷	۴۱۲	۲/۷۱	استناد خارجی (انگلیسی)
۱	۶۲	۰/۴۰	استناد سایت
۸۳	۴۸۱۶	۳۱/۶۸	استناد کتاب
۹	۴۹۲	۳/۲۳	استناد مقاله
۰	۱۵	۰/۹۰	استناد پایان نامه
۱۰۰	۵۷۹۷	۴۴/۱۷	مجموع

نمودار ۲.

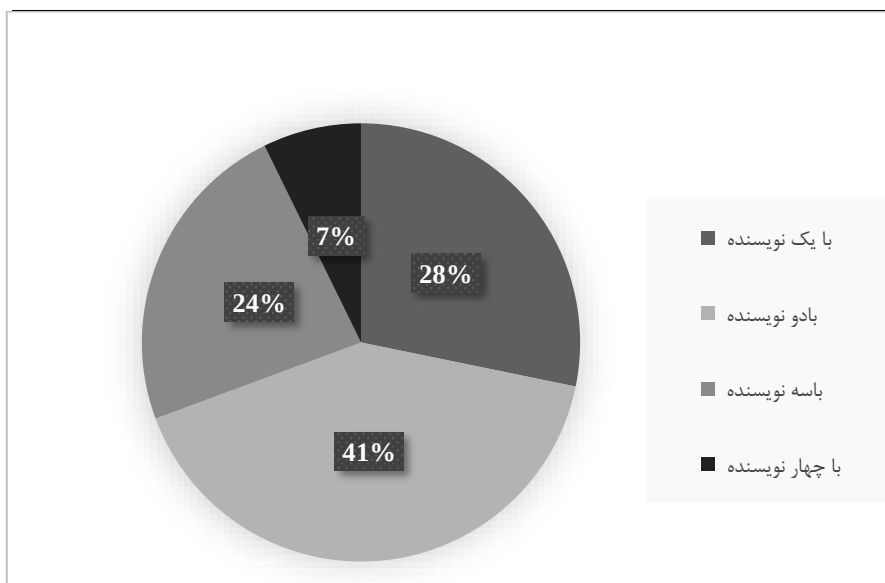
با توجه به جدول شماره ۲ تنوع منابع استنادی مقالات نشان داده شده است که هر مقاله به طور میانگین ۲/۷۱ استناد خارجی، ۰/۴ استناد از سایت، ۳۱/۶۸ استناد از کتاب، ۳/۲۳ استناد از مقاله و ۰/۹ استناد از پایان نامه‌های ارشد و دکتری داشتند و در این میان از استناداتی که دارای فراوانی بسیار محدودی بودند اجتناب شد. همانند استناد به سایت‌ها، روزنامه‌ها، مصاحبه افراد و... که درصد ناچیزی از ارجاعات را تشکیل می‌دادند. در تحلیل این بخش باید خاطرنشان کرد که یکی از دلایل برتری ارجاعات از کتاب‌ها، در وفور کتاب‌های تاریخی در حوزه تاریخ اسلام

نهفته است، زیرا با دسترسی محققان تاریخ به منابع کتابی سرشار تاریخ اسلام لزوم بر استناد به دیگر منابع کاهش پیدا می‌کند، همچنین بسیاری از کتابخانه‌های کشور بخصوص در قم، تهران و مشهد دارای کتاب‌های تاریخی ارزشمند تاریخی از سده‌های اول هجری هستند.

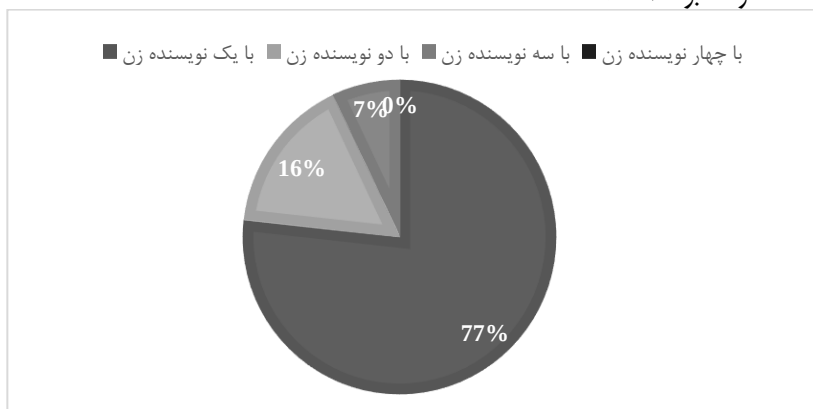
نمودار ۳.

با توجه به جدول نمودار ۳، که وضعیت نویسندگان را به لحاظ همکاری جمعیتی نشان داده است، ۲۸ درصد از مقالات به صورت انفرادی و ۷۲ درصد از مقالات به صورت مشترک نگاشته شده‌اند که نشانه خوبی از همکاری بین نویسندگان و همچنین رویکرد فصلنامه به چاپ مقالات مشترک می‌باشد.

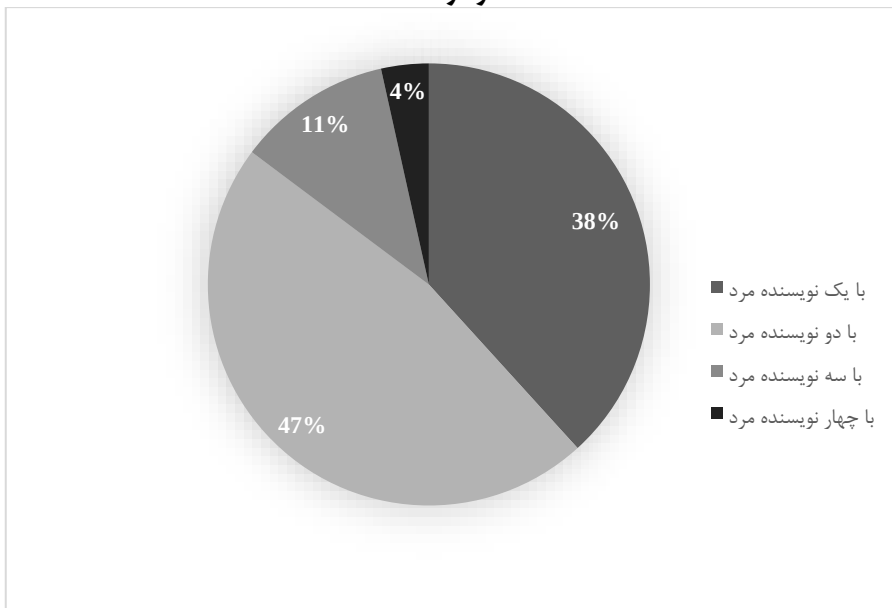

نمودار ۴.

نمودار شماره ۴ تعداد نویسندگان هر مقاله را به تفکیک نشان داده که مقالات با یک نویسنده ۲۸ درصد، مقالات با دو نویسنده ۴۱ درصد، مقالات با سه نویسنده ۲۴ درصد، مقالات با چهار نویسنده ۷ درصد بوده است.

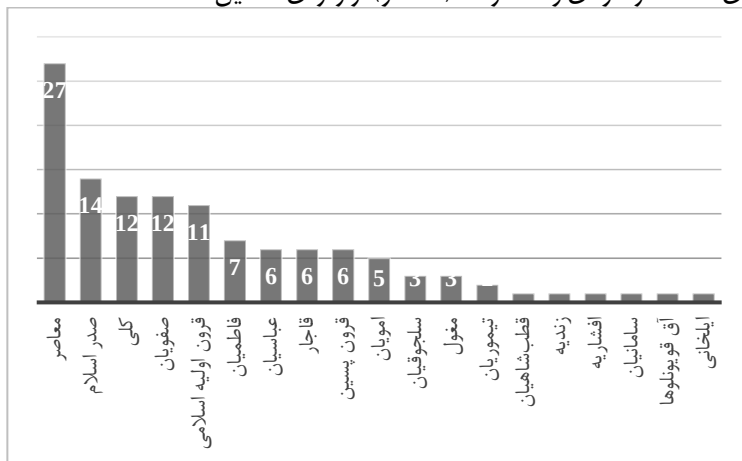

نمودار ۵.

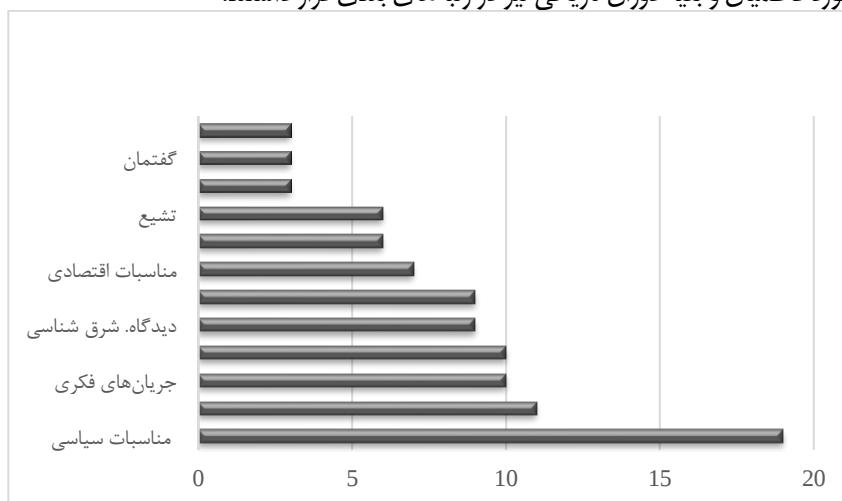
نمودار ۶.

وضعیت جنسیتی نویسندگان در دو نمودار ۵ و ۶ نشان داده شده است که تمامی نویسندگان مقالات ۲۵۹ نفر بودند که بر اساس یافته‌های دو جدول نشان می‌دهد که ۸۹ درصد (۲۰۳ نفر) از نویسندگان مقالات را مردان و ۱۱ درصد (۵۶ نفر) از زنان تشکیل داده‌اند.

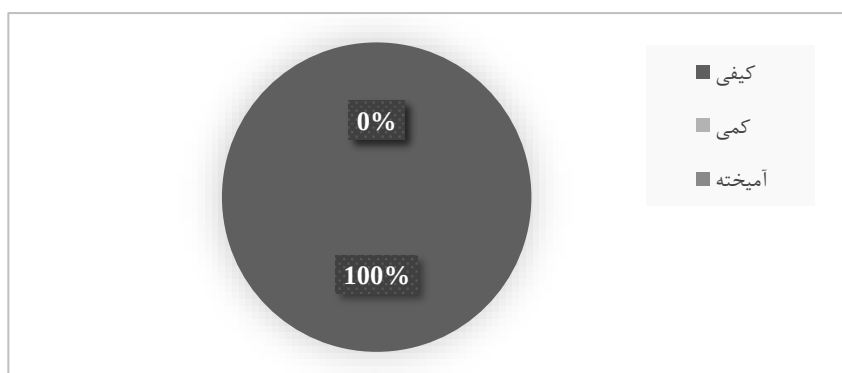
نمودار ۷.

نمودار شماره ۷. در میان دوره‌های تاریخی مورد بررسی نیز ۲۷ مورد از مقالات به مباحث تاریخ معاصر (جمهوری اسلامی ایران و پهلوی)، ۱۴ مورد به صدر اسلام، ۱۲ مورد به به کلیت تاریخ اسلام و ایران و صفویه، ۱۱ مورد به قرون اولیه اسلامی، ۷ مورد به قاجار، مورد کلیت تاریخ ایران، ۷ مورد فاطمیان و بقیه دوران تاریخی نیز در رتبه‌های بعدی قرار داشتند.

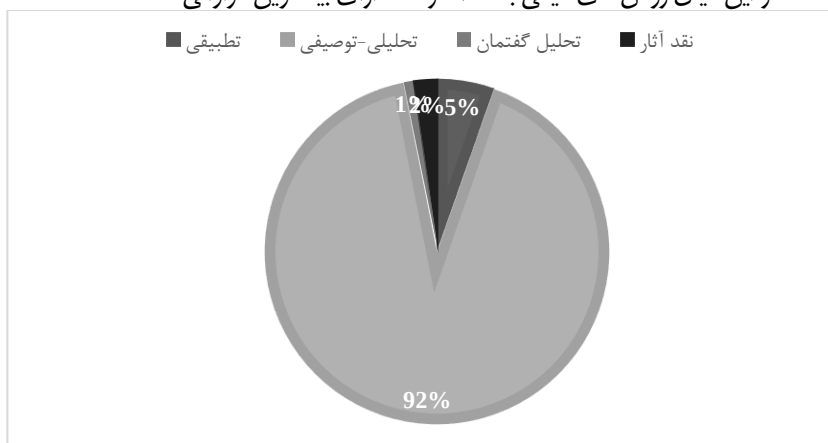
نمودار ۷.

براساس نمودار شماره ۷. در میان موضوعات نیز: مناسبات سیاسی با ۱۹ تکرار، مناسبات اجتماعی با ۱۱ تکرار، جریان‌های فکری با ۱۰ تکرار، تاریخنگاری با ۱۰ تکرار، دیدگاه (شرق شناسی) و معماری با ۹ تکرار، مناسبات اقتصادی با ۷ تکرار، مناسبات دینی با ۶ تکرار، تشیع با ۶ تکرار، نظام قضایی، گفتمان و قوم‌شناسی با ۳ تکرار، دارای بیشترین کمیّت بودند.

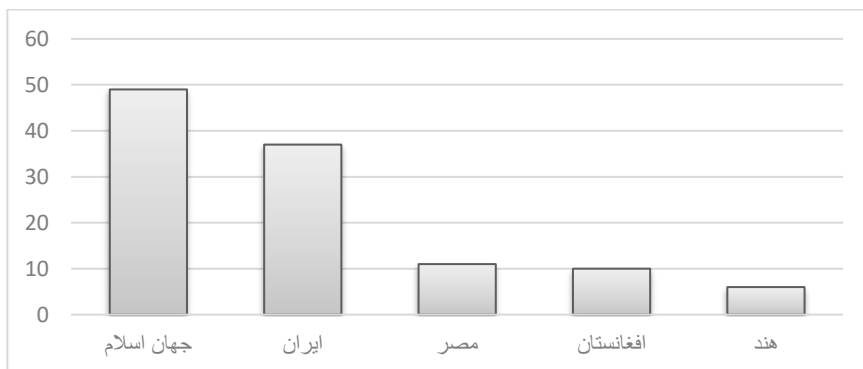
نمودار ۸.

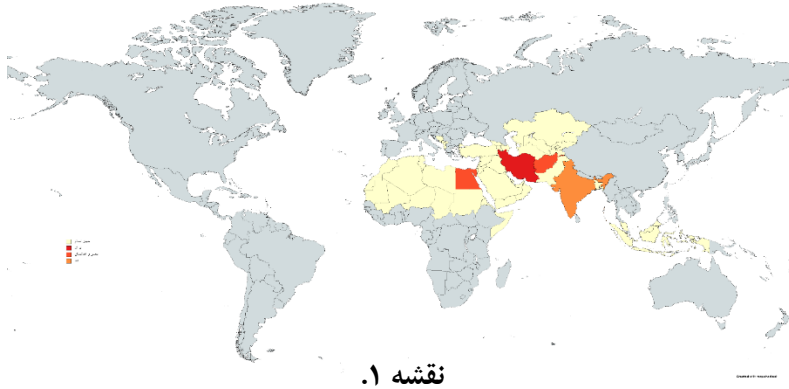
بر اساس یافته‌های نمودار شماره ۸ روش‌های کلی تحقیق نویسندگان مقالات نشان داده شده است که در این میان روش‌های کیفی با ۱۰۰ درصد دارای بیشترین فراوانی هستند.

نمودار ۹.

در نمودار ۹ روش‌های تحقیق نویسندگان مقالات به تفکیک نشان داده شده است که در این میان، روش تحلیلی-توصیفی با ۹۲ درصد، تطبیقی با ۵ درصد، نقد آثار با ۲ درصد، تحلیل گفتمان با ۱ درصد دارای بیشترین فراوانی هستند.

نقشه ۱.

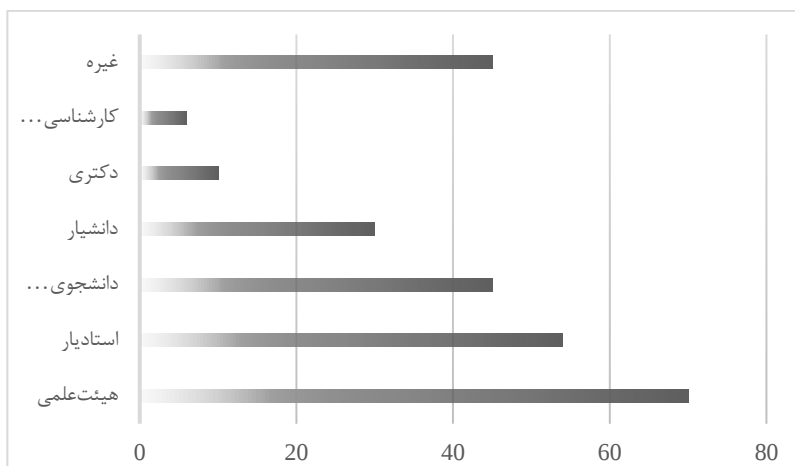
بر اساس نمودار شماره ۹ و نقشه ۱ در میان مناطق جغرافیایی که مورد بررسی قرار گرفتند نیز: جهان اسلام با ۴۹ تکرار، ایران با ۳۷ تکرار، مصر با ۱۱ تکرار، افغانستان با ۱۰ تکرار، هند با ۶ تکرار، دارای بیشترین کمیت بودند. در این میان اگرچه کشور هند به لحاظ دینی مسلمان نیست اما به دلیل وجود مسلمانان در بخشی از آن، وجود سلسله‌های مسلمان متعدد در تاریخ هند بیشتر مورد توجه قرار گرفته است.

جدول ۳.

تکرار	منبع
۳۲	ابن اثیر، الكامل فی التاریخ
۲۲	قرآن کریم
۱۷	مقدسی، ابوعبدالله، احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم
۱۶	الحموی، شهاب الدین أبی عبدالله یاقوت بن عبدالله، معجم البلدان
۱۵	مقدسی، شمس الدین ابوعبدالله، احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم
۱۴	مسعودی، علی بن حسین، مروج الذهب و معادن الجوهر
۱۲	بلاذری، ابوالحسن احمد بن یحیی، فتوح البلدان
۱۱	ابن خلکان، أبو العباس شمس الدین أحمد بن محمد بن أبی بکر، وفیات الأعیان وأنباء أبناء الزمان
۱۰	ابن منظور، لسان العرب
۱۰	طبری، محمد بن جریر، تاریخ الطبری (تاریخ الامم و الملوك)
۱۰	دینوری، ابوحنیفه احمد، بی تا، أخبار الطوال
۹	ابن تغری بردی، ابوالمحاسن، الدجوم الزادره فی ملوک مصر و القادره
۷	تاریخ ابن خلدون
۷	طباطبایی، محمدحسین، المیزان
۶	ابوالفرج اصفهانی، علی-بن حسین؛ مقاتل الطالبیین
۵	سیوطی، جلال الدین، تاریخ الخلفاء
۴	یعقوبی، احمد بن ابی یعقوب، تاریخ الیعقوبی
۴	مفید، محمد بن نعمان، الارشاد فی معرفة حج الله علی العباد
۴	نوائی، عبدالحسین، اسناد و مکاتبات تاریخی ایران، تهران: بنگاه نشر و ترجمه کتاب
۴	افشین، کاظم، نفت و خوزستانیان، تهران، شرکت چاپخانه فردوسی
۴	عیسوی، چارلز، تاریخ اقتصادی ایران، ترجمه: یعقوب آژند، تهران: گستره
۴	فاتح، مصطفی، پنجاه سال نفت، تهران، انتشارات کاوه
۴	الفستون، استوارت، افغانان، ترجمه محمد آصف فکرت، مشهد، پژوهش های اسلامی
۳	انصاری، مصطفی، تاریخ خوزستان ۱۸۷۸ - ۱۹۲۵ م دوره خاندان کعب و شیخ خزعل
۳	رائین، اسماعیل، اسرار خانه سدان. تهران: انتشارات امیرکبیر
۳	زبیدی، محمد بن محمد بن عبد الرزاق الحسینی، بیتا، أبو الفیض، الملقب بمرتضى الزبیدی، تاج العروس من جواهر القاموس
۳	رحله ابن بتوته
۳	جعفریان، رسول، صفویه در عرصه دین، فرهنگ و سیاست، تهران: پژوهشکده حوزه و دانشگاه

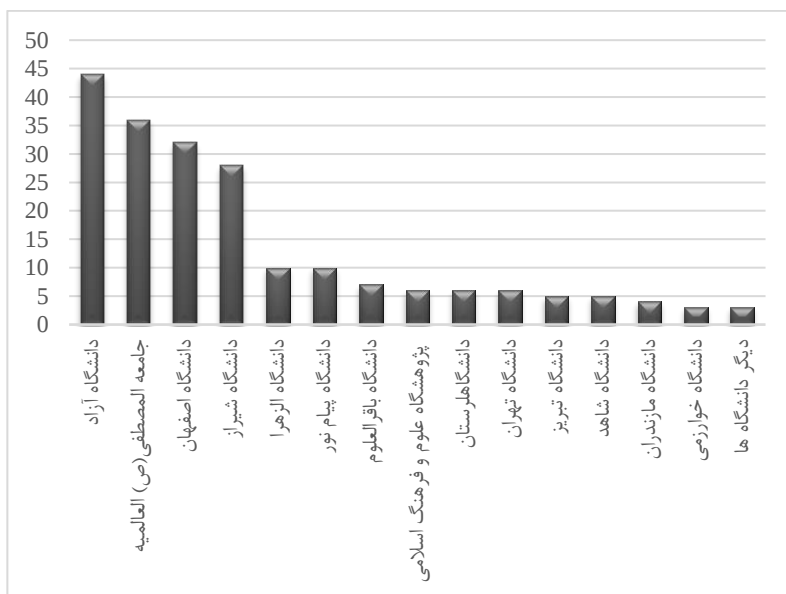
۳	وحید قزوینی، محمد طاهر، عباسنامه، تصحیح و تحشیه ابراهیم دهگان، اراک: کتابفروشی داوری
---	--

بر اساس جدول ۳. در میان منابع استناد شده که مورد بررسی قرار گرفتند نیز: ابن اثیر، الکامل فی التاریخ با ۳۲ تکرار، قرآن کریم با ۲۲ تکرار، مقدسی، ابوعبدالله، احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم، با ۱۷ تکرار، الحموی، شهابالدین أبی عبدالله یاقوت بن عبدالله، معجم البلدان با ۱۶ تکرار، مقدسی، شمس الدین ابوعبدالله. احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم با ۱۵ تکرار، مسعودی، علی بن حسین، مروج الذهب و معادن الجوهر با ۱۴ تکرار، بلاذری، ابوالحسن احمد بن یحیی، فتوح البلدان با ۱۲ تکرار، ابن خلکان، أبو العباس شمس الدین أحمد بن محمد بن أبی بکر، وفيات الأعیان وأنباء أبناء الزمان با ۱۱ تکرار، ابن منظور، لسان العرب با ۱۰ تکرار، طبری، محمد بن جریر، تاریخ الطبری (تاریخ الامم و الملوك) با ۱۰ تکرار، دینوری، ابوحنیفه احمد، بی تا، أخبار الطوال با ۱۰ تکرار، ابن تغری بردی، ابوالمحاسن، الدجوم الزادره فی ملوک مصر و القادره با ۹ تکرار، دارای بیشترین کمیّت بودند.

نمودار ۱۰.

بر اساس یافته‌های نمودار شماره ۱۰ نویسندگان مقالات به تفکیک مدرک تحصیلی و رتبه علمی نشان داده شده است که از تمامی نویسندگان مقالات، ۲۷ درصد هیئت علمی، ۲۱ درصد استادیار، ۱۷ درصد دانشجوی دکتری، ۱۲ درصد دانشیار، ۴ درصد دکتری، ۲ درصد کارشناسی ارشد، ۱۷ درصد غیره بوده‌اند.

نمودار ۱۱.

بر اساس یافته‌های نمودار شماره ۱۱ وابستگی سازمانی تمام نویسندگان مقالات به تفکیک نشان داده شده است که در این میان آزاد با ۱۷ درصد، جامعه المصطفی (ص) العالمیه با ۱۴ درصد، اصفهان با ۱۳ درصد، شیراز با ۱۱ درصد، دارای بیشترین فراوانی هستند.

جدول ۳.

ردیف	نام نویسنده	سمت	مقالات
۱	محمدعلی چلونگر	استاد گروه تاریخ دانشگاه اصفهان	(Afsharisadr et al., 2020; Ansari et al., 2021)
۲	محمدرضا بارانی	استادیار گروه تاریخ دانشگاه الزهرا (س)	(Barani, 2020; Barani & Atam, 2018)
۳	علی بحرانی پور	دانشیار تاریخ در دانشگاه شهید چمران اهواز	(Esmizade et al., 2022)
۴	سهیلا ترابی فارسانی	دانشیار گروه تاریخ دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف آباد	(Behnampour et al., 2021)
۵	اصغر منتظر القائم	استاد دانشگاه اصفهان	(Chaloungar et al., 2019)
۶	حمید حاجیان پور	دانشیار گروه تاریخ دانشگاه شیراز	(Hajian Poor & Shahriari, 2022)

بر اساس یافته‌های جدول ۳. می‌توان فراوانی مقالات پرکارترین نویسندگان مجله را مشاهده نمود که محمدعلی چلونگر با ۶ اثر، محمدرضا بارانی با ۵ اثر، علی بحرانی پور، سهیلا ترابی فارسانی، اصغر منتظر القائم و حمید حاجیان پور با ۳ اثر دارای بیشترین فراوانی در میان تمامی نویسندگان می‌باشند..

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوایی و استنادی مقالات فصلنامه علمی مطالعات تاریخی جهان اسلام و پاسخ به این سؤالات پژوهشی مطرح شده در متن مقاله است. بر اساس تحقیقات صورت گرفته می‌توان نتیجه گرفت که پژوهش قابل توجهی در حوزه تاریخ اسلام (به استثنای الله اکبری و عابدی، ۱۳۹۵) صورت نگرفته است و لزوم انجام این تحقیق به اثبات رسید. همچنین شیوه استخراج داده و تحلیل آن همچون تعیین بازه زمانی، تعیین تعداد مقالات مورد بررسی و حوزه قابل پژوهش از طریق پیشینه مورد نظر قابل استنتاج است.

تعداد تمامی استنادات مجله در شماره‌های مذکور ۵۴۷۸ استناد و به‌طور میانگین برای هر مقاله ۴۴/۱۷ استناد می‌باشد که نسبت به الله اکبری و عابدی (۱۳۹۵)، که ۳۲ بوده است افزایش یافته است و بیشتر از نتایج قهنویه و همکارانش (۱۳۹۰)، عبدالله پور (۱۴۰۰) بود. در این تحقیق نیز همچون الله اکبری و عابدی (۱۳۹۵)، تنوع منابع استنادی مقالات نشان داده شده است که هر مقاله به‌طور میانگین ۳۱ استناد از کتاب که با نتایج عبدالله پور (۱۴۰۰) موافق بود، ۳/۲۳ استناد از مقاله داشتند. گرایش به زبان انگلیسی کم بوده و با نتایج قهنویه و همکارانش (۱۳۹۰) در تضاد است. این بخش از مقاله بیانگر میانگین مناسب تعداد ارجاعات هر مقاله است که تلفیقی از منابع فارسی، انگلیسی، عربی و گاه‌ها دیگر زبان‌هاست. همچنین قلیل بودن ارجاعات سایتی نیز بر غنای کار نویسندگان افزوده است که هم می‌توان تا حدی گرایش مجله و روند داوری را دخیل دانست و هم از سوی ذات موجود در تحقیقات تاریخ اسلام و دسترسی مناسب نویسندگان به کتاب‌های تاریخی بخصوص در شهرهای مذهبی مانند قم و مشهد یا شهرهای بزرگ با کتابخانه‌ها و دانشگاه‌های تخصصی همچون تهران و اصفهان اشاره نمود.

۲۸ درصد از مقالات به‌صورت انفرادی و ۷۲ درصد از مقالات به‌صورت مشترک نگاشته شده‌اند. با نتایج محمدی و همکارانش (۱۳۹۴)، همخوانی دارد و با نتایج غلامی (۱۳۹۵)، خاشعی و رنامخواستی و همکارانش (۱۳۹۸)، قهنویه و همکارانش (۱۳۹۰)، عبدالله پور (۱۴۰۰)، آخوندی (۱۳۹۸) و حاجی پور و همکارانش (۱۳۹۵) در تضاد است. مقالات با یک نویسنده ۲۸ درصد، مقالات با دو نویسنده ۴۱ درصد بوده است. این یافته که بر مشارکت نویسندگان تأکید دارد خاطرنشان می‌سازد که میان نویسندگان همکاری مناسبی وجود دارد، همچنین رویکردهای جهانی نیز بر تعامل تأکید داشته و به دلیل وفور منابع در تاریخ اسلام و بررسی همه‌جانبه موضوعات لزوم همکاری را ایجاد می‌کند.

در تحلیل جنسیتی نویسندگان نیز ۸۰ درصد (۲۰۳ نفر) از نویسندگان مقالات را مردان و ۲۰

درصد (۵۶ نفر) از را زنان تشکیل داده‌اند که تقریباً با آمار الله‌اکبری و عابدی (۱۳۹۵) مطابقت دارد و با نتایج محمدی و همکارانش (۱۳۹۴)، قهنویهو و همکارانش (۱۳۹۰) همخوانی دارد و با نتایج غلامی (۱۳۹۵) در تضاد است. ۲۷ مورد از مقالات به مباحث تاریخ معاصر (جمهوری اسلامی ایران و پهلوی)، ۱۴ مورد به صدر اسلام، ۱۲ مورد به‌به کلیت تاریخ اسلام و ایران و صفویه، ۱۱ مورد به قرون اولیه اسلامی سرآمد بودند و در مورد تنوع بازه زمانی تاریخی نیز رویکرد مجله قابل دفاع بوده است؛ اما در نیل به هدف بهره‌وری بهینه از ظرفیت‌های ویژه فراملیتی جامعه المصطفی (ص) در گسترش مطالعات تاریخی در سرتاسر جهان کمتر توانسته است، این نشریه را به جهانیان بشناساند.

مناسبات سیاسی با ۱۹ تکرار، مناسبات اجتماعی با ۱۱ تکرار، جریان‌های فکری با ۱۰ تکرار، تاریخ‌نگاری با ۱۰ تکرار دارای بیشترین کمیت بودند. روش‌های کیفی با ۱۰۰ درصد دارای بیشترین فراوانی هستند؛ که با نتایج غلامی (۱۳۹۵) خاشعی و رنماخواستی و همکارانش (۱۳۹۸) در تضاد است. در تبیین این بخش از یافته نیازمند رجوع به منابع اسلامی و تاریخ‌نگاری آن‌ها هستیم. ازجمله دلایل برتری رویکردهای سیاسی تأثیر فراوان آن‌ها در تاریخ اسلام و زمینه بودن آن‌ها برای دیگر عرصه‌هاست، اگرچه تاریخ‌نگاری اسلامی هم از طرف خلفای قرون اولیه اسلام و هم به دلیل وجود حوادث متعدد سیاسی به این سمت مایل شدند؛ بنابراین گرایش منابع بر گرایش مقالات این مجله تأثیرگذار بوده است که در شماره‌های آتی می‌توان با تأکید در سایت یا انتشار ویژه‌نامه برای عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی دیگر ابعاد زندگی مسلمانان را در آینه تاریخ گنجانند. ازجمله عرصه‌های جدید می‌توان به شاخص‌های تمدنی همچون هنر نیز بر این یافته‌ها افزود.

در تحلیل روش‌شناسی نیز روش تحلیلی-توصیفی با ۹۲ درصد دارای بیشترین فراوانی هستند که با نتایج قهنویهو و همکارانش (۱۳۹۰) عبدالله پور (۱۴۰۰)، آخوندی (۱۳۹۸) همخوانی دارد؛ و با نتایج غلامی (۱۳۹۵) خاشعی و رنماخواستی و همکارانش (۱۳۹۸) در تضاد است. در کل مجلات تاریخ همچون این مجله تمایل چندانی به چاپ مقالات کمی نداشته و زمینه هم برای انتشار این نوع مقالات فراهم نیست اما با گرایش به روش‌های ترکیبی می‌تواند عرصه جدیدی در پژوهش تاریخی در آن باشد. باین حال تحلیل و نقد منابع بشدت موردتوجه نویسندگان بوده است که هم بر غنای علمی و هم بر غنای استنادی آن می‌افزاید.

جهان اسلام با ۴۹ تکرار، ایران با ۳۷ تکرار، مصر با ۱۱ تکرار، افغانستان با ۱۰ تکرار، هند با ۶ تکرار، دارای بیشترین کمیت بودند. ازجمله دلایل برتری جهان اسلام موضوع این مجله و

ازجمله دلایل استقبال از جغرافیای ایران استقبال نویسندگان ایرانی و هم استقرار مجله در ایران است. بااین حال انتشار گاهنامه‌های انگلیسی یا عربی و فراخوان برای مشارکت نویسندگان جهان اسلام از کشورهای متعدد می‌تواند بر غنای علمی و پژوهشی مجله بیافزاید.

ابن اثیر، الکامل فی التاریخ با ۳۲ تکرار، قرآن کریم با ۲۲ تکرار، مقدسی، ابوعبدالله، احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم، با ۱۷ تکرار، الحموی، شهاب‌الدین ابی عبدالله یاقوت بن عبدالله، معجم البلدان با ۱۶ تکرار، مقدسی، شمس‌الدین ابوعبدالله، احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم با ۱۵ تکرار، مسعودی، علی بن حسین، مروج الذهب و معادن الجوهر با ۱۴ تکرار دارای بیشترین کمیت بودند. در این بخش با تأکید بر گستره وسیع کتاب‌ها که در بخش قبلی تأیید شد می‌توان انتظار کتاب‌ها و منابع دست‌اول را داشت؛ اما اقبال کمتر به نویسندگان خارجی و آثار شرق‌شناسان می‌تواند تهدیدی بر گرایش مجله باشد زیرا دیدگاه جهانی به تاریخ اسلام و معرفی آن نه‌تنها برای مسلمین بلکه دیگر ادیان جهانی یک مسئله جدی است. بااین حال نزدیکی و تمایل مقالات به این نوع از منابع بسیار مناسب گزارش می‌شود.

در تحقیق الله‌اکبری و عابدی (۱۳۹۵) استادیار و دانشجویان سطح چهار و استاد در رتبه‌های اول بودند ولی در این تحقیق ۲۷ درصد عضو هیئت علمی، ۲۱ درصد استادیار، ۱۷ درصد دانشجوی دکتری، ۱۲ درصد دانشیار، بوده‌اند که با نتایج محمدی و همکارانش (۱۳۹۴) قهنبیهو و همکارانش (۱۳۹۰) حاجی پور و همکارانش (۱۳۹۵) همخوانی دارد؛ و با نتایج غلامی (۱۳۹۵) آخوندی (۱۳۹۸) تقریباً مشابه است. سطح نویسندگان مقالات در رتبه بالایی قرار دارد و با توجه به تمایل دانشیاران و دانشجویان دکتری می‌توان نتیجه گرفت که این مجله به‌نوعی منبعی برای چاپ مقالات مستخرج از پایان‌نامه است و خود نشان از کیفیت بالایی مقالات آن دارد.

اگر چه در مقاله الله‌اکبری و عابدی (۱۳۹۵)، جامعه المصطفی (ص) العالمیه در صدر بود ولی در این تحقیق دانشگاه آزاد با ۱۷ درصد، جامعه المصطفی (ص) العالمیه با ۱۴ درصد، اصفهان با ۱۳ درصد، شیراز با ۱۱ درصد، دارای بیشترین فراوانی هستند و در بخش دیگر می‌توان فراوانی مقالات پرکارترین نویسندگان مجله را مشاهده نمود که محمدعلی چلونگر با ۶ اثر، محمدرضا بارانی با ۵ اثر، دارای بیشترین فراوانی در میان تمامی نویسندگان می‌باشند که با نتایج حاجی پور و همکارانش (۱۳۹۵)، آخوندی (۱۳۹۸) خاشعی و رنماخواستی و همکارانش (۱۳۹۸) و غلامی (۱۳۹۵) همخوانی دارد. در میان دانشگاه‌ها نیز اگرچه دانشگاه آزاد اسلامی دارای بیشترین مقالات است اما جامعه المصطفی رویکرد اصلی مقالات را تعیین می‌کند. این دانشگاه به دلیل هیئت علمی قدرتمند و آشنایی با معارف اسلامی و تاریخ اسلام و فاصله گرفتن از تاریخ

محض و تک‌خطی و همچنین تعیین راهبرد برای مجله تأثیرگذارتر از دیگر دانشگاه‌ها هستند. در این میان دانشگاه‌های جامع کشور نیز تمایل خود را به چاپ در این مقاله به اثبات رسانده آن‌که خود نوید سطح بالایی آن است.

با تایید سخن الله‌اکبری و عابدی (۱۳۹۵)، مدت زمان داوری و چاپ و امکان مشاهده ارجاعات از طریق سایت البته در شماره‌های آخر مجله از مزیت‌های خیلی خوب این مجله است و همچنین سایت مجله در فرمت انگلیسی هم دارای طراحی مناسبی است و هم اشتباهات کمی مشاهده می‌شود اما در صفحه مقالات اشتباهات فراوان است. فراخوان پذیرش مقاله در موضوعات تخصصی و عرصه‌های جدید تاریخ اسلام و یا موضوعات بین‌رشته‌ای، توسعه کیفیت ظاهری مقالات چاپ‌شده، انتشار گاه‌شماره‌هایی به زبان‌های عربی و یا انگلیسی، از جمله پیشنهاد‌های این تحقیق است.

منابع:

الف) فارسی

۱. آخوندی، عباس. (۱۳۹۸). «تحلیل محتوای مقالات فصلنامه راهبرد». **فصلنامه علمی راهبرد**، ۲۸(۲)، ۱۶۷-۱۹۶.
۲. ابن خلدون، عبدالرحمن (۱۳۸۲). **مقدمه ابن خلدون (ج ۱)**، ترجمه محمد پروین گنابادی، تهران: علمی و فرهنگی.
۳. ابن مسکویه، احمد بن محمد (۱۳۷۶). **تجارب الامم و تعاقب الهمم (ج ۱)**، ترجمه علینقی منزوی، تهران: توس.
۴. امینی، عبدالحسین (۱۳۹۱). **الغدير في الكتاب والسنة والأدب (ج ۸)**، ترجمه گروه مترجمان، تهران: بعثت.
۵. الله اکبری، علی؛ عابدی، احمد. (۱۳۹۵). «تحلیل استنادی و ترسیم شبکه هم تألیفی مجله مطالعات تاریخی جهان اسلام». **مطالعات تاریخی جهان اسلام**، ۴(۷)، ۳۰-۷.
۶. بهنیا فر، مهدی؛ رجب زاده عصارها، امیر حسین؛ عباسیان، زهره. (۱۳۹۵). «تحلیل رفتار استنادی نویسندگان مقالات فصلنامه حکمت و فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی (ره) (۱۳۹۳-۱۳۸۴)». **حکمت و فلسفه**، ۱۲(۴)، ۶۴-۴۵.
۷. بیات، علی و دهقان پور، زهره (۱۳۹۰). بررسی تاریخ نگاری یعقوبی به لحاظ منابع، «**پژوهشنامه تاریخ تمدن اسلامی**»، سال ۴۴، ش ۲، ۹-۲۹.
۸. بیهقی، ابوالفضل محمد بن حسین (۱۳۸۱). **تاریخ بیهقی (ج ۱)**، به کوشش خلیل خطیب رهبر، تهران: مهتاب.
۹. ثقفی، سید محمد. (۱۹۹۶). منابع تاریخ اسلام در عصر پیامبر صلی الله علیه و آله. «**معرفت**»، ۱۸(۵)، ۶۷-۷۳.
۱۰. حاجی پور، بهمن، طیبی ابوالحسنی، سید امیرحسین، عزیزیان کلخوران، زهرا. (۱۳۹۵). تحلیل محتوای حوزه مدیریت راهبردی (مطالعه موردی: فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی). «**پژوهش های مدیریت راهبردی**»، ۲۲(۶۲)، ۱۳-۴۷.

۱۱. خاشعی ورنامخواستی، وحید، طیبی ابوالحسنی، سید امیرحسین و اسدی خانقاه، شیرین. (۱۳۹۸). «تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات مدیریت (بهبود و تحول) طی دوره ۷ ساله (۹۶-۱۳۹۰)». **مطالعات مدیریت بهبود و تحول**، ۲۸(۹۳)، ۱۶۰-۱۲۹.
۱۲. زارعی، عیسی؛ آذربخش، سید علی؛ خداداد شهری، نیره. (۱۳۹۴). «تحلیل استنادی و محتوایی مقالات فصلنامه مطالعات ملی (شماره‌های ۵۸-۱۶)». **مطالعات ملی**، ۱۶(۱۱۶)، ۱۶۵-۱۵۱.
۱۳. عاملی، سید جعفر مرتضی (۱۳۶۸)، «اسرائیلیات در تاریخ طبری»، **کیهان اندیشه**، شماره ۲۵، مرداد و شهریور. ۴۵-۵۴.
۱۴. غلامی طاهره (۱۳۹۵). «تحلیل محتوای مقالات فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری (۱۳۸۵-۱۳۹۴)». **اخلاق در علوم و فناوری**، ۱۱(۱): ۳۸-۲۹.
۱۵. قهنویه، حسن، موحدی، فریده، یارمحمدیان، محمدحسین و عجمی، سیما. (۱۳۹۰). «تحلیل محتوایی و استنادی مقالات چاپ‌شده در مجله علمی پژوهشی «مدیریت اطلاعات سلامت»». **مدیریت اطلاعات سلامت**، ۸(۱) (پیاپی ۱۷)، ۹۲-۸۲.
۱۶. محمدی، مهدی؛ حسن خانی، معصومه؛ امید، معصومه. (۱۳۹۵). «یک دهه پژوهش: تحلیل استنادی دو فصلنامه تربیت اسلامی (۱۳۸۴-۱۳۹۴) (عنوان عربی: تحلیل توثیقی لمجلتین فصلیتین فی التریبة الإسلامية (۲۰۰۵-۲۰۱۵ م))». **تربیت اسلامی**، ۱۰(۲۲)، ۱۶۸-۱۵۱.
۱۷. محمدی، مهدی، متقی دادگر، امیر و مطهری نیا، ایمان. (۱۳۹۴). «تحلیل محتوای مقالات فصلنامه پژوهش‌های فلسفی- کلامی طی سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۹۱». **پژوهش‌های فلسفی - کلامی**، ۱۶(۴) (پیاپی ۶۴)، ۱۴۹-۱۷۱.
۱۸. مسعودی، علی بن حسین (۱۳۸۸). **مروج الذهب و معادن الجواهر (ج ۱)**، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران: علمی و فرهنگی.
۱۹. مسعودی، علی بن حسین (۱۳۶۵). **التنبیه و الاشراف**، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران: علمی و فرهنگی.

۲۰. میثمی، جولی اسکات (۱۳۹۱). **تاریخ نگاری فارسی**، ترجمه محمد دهقانی، تهران: نشر ماهی.
۲۱. نهادی، هادی. (۱۳۹۹). «تحلیل محتوای مقالات منتشر شده در نشریات علمی کشور در حوزه دفاع مقدس از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸». **فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس**، ۶(۴)، ۱۶۱-۱۷۸.
۲۲. یعقوبی، احمد بن ابی یعقوب (۱۳۷۴). **تاریخ یعقوبی (ج ۱)**، ترجمه محمدابراهیم آیتی، تهران: علمی و فرهنگی.

ب) انگلیسی

1. 9- *Historical Studies of the Islamic World*. (n.d.). Retrieved April 19, 2023, from <http://mte.journals.miu.ac.ir/?lang=en>
2. Afsharisadr, R., Chelongar, M. A., & Mostafa, P. (2020). Investigating the Fields of Astronomical Activity of Saeban And Their Role in Astronomy in the third and fourth Centuries AH. 9- *Historical Studies of the Islamic World*, 8(15), 117–136. <https://doi.org/10.22034/MTE.2020.4899>
3. Akgun, T., & Merican, A. M. (2023). Beginnings of Modern History Studies in Malaysia: A Bibliometric Study of the Journal of the Historical Society, Universiti Malaya, Kuala Lumpur (1960-1969/1970). *SEJARAH: Journal of the Department of History*, 32(1 (April)), 111–127. <https://doi.org/10.22452/SEJARAH.VOL32NO1.7>
4. Ansari, R., Mohammad, |, Chelongar, A., & Al-Hayari, F. (2021). Explain and analyze the achievements of strengthening the internal educational system of the Fatimids of Egypt (562-362) in advancing their foreign goals. 9- *Historical Studies of the Islamic World*, 9(17), 55–78. <https://doi.org/10.22034/MTE.2021.5309>
5. Barani, M. R. (2020). Persians trade competition in the Persian Gulf maritime trade route To the Red Sea

and northern Egypt in the fourth and fifth lunar centuries. 9- *Historical Studies of the Islamic World*, 8(15), 213–240.

<https://doi.org/10.22034/MTE.2020.4903>

6. Barani, M. R., & Atam, T. (2018). Analytical study of Shiite types of Jewish studies - *Historical Studies of the Islamic World*, 6(12), 7–38.

http://mte.journals.miu.ac.ir/article_3364.html

7. Behnampour, H., YosefJamali, M., & Torabi Farsani, S. (2021). The political and commercial efforts of the British East India company for influence in Iran and power's makeup on the Iranian coasts in Persian Gulf during the Zand period. 9- *Historical Studies of the Islamic World*, 9(17), 79–97.

<https://doi.org/10.22034/MTE.2021.9760.1385>

8. Chaloungar, M. A., Boosaeidi, F., & Montazer Al-qaem, A. (2019). Investigating the Subject and Types of Taxation in the First Four Centuries AH (Case Study: Dinars and Tangles, Bazaar, Tax and cession). 9- *Historical Studies of the Islamic World*, 7(14), 61–94.

http://mte.journals.miu.ac.ir/article_4472.html

9. Esmizade, K., Ghasemi, A., & Bahrani Pour, A. (2022). Analysis of the catogery of punishment and blinding the political elites from Saljooqian to Qajar. 9- *Historical Studies of the Islamic World*, 10(21), 128–148. <https://doi.org/10.22034/MTE.2021.8917.1322>

10. Hajian Poor, H., & Shahriari, B. (2022). The effect of accessing warships on the Open Door policy of Shah Abbas I and his successors with the Europeans (1501 – 1722). 9- *Historical Studies of the Islamic World*, 10(22), 79–116.

<https://doi.org/10.22034/MTE.2021.10367.1424>

11. Latuconsina, A. (2023). Systematic Review Studi Islam: A Bibliometrics Analysis (1941-2022).

International Journal of Multidisciplinary Research and Analysis, 06(05). <https://doi.org/10.47191/IJMRA/V6-I5-45>

12. Nejad, R. H., Khamseh, H., & Pour, A. B. (2022). investigating the impact of oil industry on the design and architecture of Masjed Soleiman Oil Company houses (From the beginning of oil discovery to the nationalization of the oil industry 1330 - 1287 AD). 9-*Historical Studies of the Islamic World*, 10(24), 27–51. <https://doi.org/10.22034/MTE.2021.9157.1340>